

gade, og fra disse 2 Endepunkter, i lige Linie mod Syd, til omtrent midt imellem nuværende Kronprindsessegade og Abelsgade. Den danne saaledes en aflang Firkant, og var, som anført, anlagt i den gamle franske Stil, med lange lige Alleer paa Kryds og Tvers, og en Mængde Visthuse og Pavilloner i forskellig Form og Smag. Blandt disse maa fremhæves den saakaldte Eremitage i den østlige Ende af Billedalleen eller den nuværende Kavalleregang, en temmelig anseelig Bygning, 30 Alen Læng og 13 Alen høi med fladt Tag og 2 høiere Endepavilloner, hvis Gesims og Materiale af Marmor under Christian VI, i 1734, bleve anvendte til Eremitagen i Søgersborg Dyrehave.

Det egentlige Blomsterparti optog den hele store Firkant foran Slottets vestre Facade, hvor Garden nu har Exercerplads, og var et overordentlig pragtfuldt og sirligt Anlæg med en Righed af sjældne Bøtter, Båndspring og Statuer. Af disse sidste fandtes der naturligvis ogsaa omkring i Havens øvrige Partier, en stor Mængde, blandt hvilke vi saaledes skulle nævne en romersk Gladiator i Begemstørrelse af Bly, en Bacchus, Pallas Athene, Venus, Pluto og en Proserpina af Sandsteen, en Mercur af forgyldt Kobber og en Bathseba i naturlig Størrelse af Kobber efter en Original af Michel Angelo. De ere imidlertid efterhaanden alle forsvundne, og den eneste Gruppe, der endnu staaer tilbage fra Christian VI's Tid, er Pøven, der sønderriver Hesten, støbt i Guld i 1618 i Bronze og oprindelig forgyldt; de to Kobberløver, der tidligere laae foran Slotsfacaden i Blomsterpartiet, men nu ere opstillede ved den grønne Bro, og endelig de 2 store Granitstiler med Kobberfuglerne, der nu ogsaa ere henflyttede til den grønne Bro fra Billedalleen, hvor de benyttedes til Ringrenden, skrive sig ligeledes fra Slottets tidligste Tid. Et simpelt Planværk begaende om Haven i hele dens store Omfang, alene med Undtagelse af Strækningen fra Hjørnet af Gøttersgade til tæt henimod Rosenborg, hvor det 250 Alen lange Laurierhus dannede Grændsen, en oprindelig aldeles eensformig Bygning paa een Etage med bevægelig Tag, der kort efter Modtagelse af Tilbygning af 3 Pavilloner, een for hver Ende og een i Midten. At denne Forandring allerede maa være skeet i Slutningen af Christian VI's eller i Begyndelsen af Frederik III's Regjering, kan man slutte deraf, at disse Tilbygninger findes paa „Kjøbenhavns store Afsnit 1674“ i Resenius Atlas, der giver det første nogenlunde fuldstændige Afsnit af Rosenborgs Omgivelser.

Hermed er i korte Træk givet en Skildring af Slottets Ydre og dens Omgivelser, saaledes som disse, efter de for Tiden kendte Kiilder, maa antages at have været ved Chr. IV's Død, der som bekendt indtraf paa Rosenborg den 28de Febr. 1648.

Da det hele Anlæg kun var beregnet paa korte Besøg af Hs. Majestæt Kongen alene, og da der til denne Hensigt Opnaaelse ikke foretoges noget stort Complex af Bygninger, opførte man fra Begyndelsen af kun selve Slotsbygningen, Porthbygningen og Laurierhuset, hvilke ogsaa, i Forening med de storartede og smukke Omgivelser af Have og Park, dannede et, i Overensstemmelse med Slottets Navn og Charakter, fuldstændigt og harmonisk Hele.

Let og elegant duffede den slanke Slotsbygning op mellem Blomster og Buskaber, og Diet stødtes ikke dengang, som nu, af et høit paatrængende og alt andet end æstetisk Naboskab af en Mængde store og smaa, tildeels uvelkomne Bygninger og Skure, med den forskjellige Bestemmelse. Det var først senere, og efterhaanden som Skjoneshedsensynet og Traditionen maatte vige Pladsen for den, ved Hoffets længere og stadigere Ophold paa Rosenborg, affødte Nødvendighed, og de stigende Forbringere til Bequemmelighed, at disse lidt efter lidt kom til. Allerede Frederik III begyndte at bringe Forstyrrelse ind i dette smukke Park af hans Forgænger, ved, for Enden af Laurierhuset, mod Volden, at lade opføre et Domestikhus og et Par andre smaa Huse i den nordøstlige Ende af Haven til Stald og Vognremise. 1672 byggedes den murede Vort, der danner Hovebindgangen mod Volden, og, sandsynligvis samtidigt dermed den dertil stødende Commandantbolig, der allerede findes hos Resenius 1674.

I Aaret 1688 kom Gartnerboligen til, og under Frederik IV's og Begyndelsen af Christian VI's Regjering lyktes hele den øvrige Strækning med mod Sølgaden og et godt Stykke ind i denne, med forskellige Bygninger, saasom: Basterhus, Stalde, Vognsture osv. Et Kjøkkenhus opførtes i Slotsgaarden og Endeside tilbyggedes Bagstuen. Inde i Havens østlige Deel byggedes et Drangerihus, og, omtrent paa den Plads, hvor det nuværende Sprøitehus staaer i Gøttersgade, men noget længere inde i Haven, en Bolig til Drangerigartneren. At alle disse forskellige Byggeforetager maa henføres til denne Periode, kan, selv hvor ingen bestemte Aarstal ere overleverede, med Sikkerhed sees deraf, at de alle findes paa Ufskildningen af Slottets Omgivelser i „den danske Vitruvius. 1746.“ Frederik IV foretog desuden ogsaa nogle Forandringer ved selve Slottet og dets Indre, tildeels ledet af den samme Bevægelse, der havde fremkaldt de nye paapegede Foranstaltninger, nemlig Bequemmelighedsensynet. Han lod saaledes Ribberfalken betragte med Tapeter, vævede i Kjøge af Brodrene von der Eichen, og Loftet pryde med Gipsarbejder. Kongens og Dronningens Gemakker i Stuen bleve, paa Grund af Hoffets stadigere Ophold paa Slottet, forsynede med Brædder og istedetfor de tidligere benyttede sorte og hvide

Marmorfliser, og paa Slottets vestre Facade opstillede 12 Buste af romerske Keisere, som Kongen havde indkøbt paa en Rejse i Italien.

Slottshaven, der under Frederik III og Christian V. tilfidsattes, blev atter i denne Periode restitueret og forskjønnedes blandt Andet med 3 af Florentineren S. Baratta i Aaret 1709 udførte Arbejder, nemlig en Samson, der river Gabet op paa Pøven, af carrarisk Marmor, og 2 mindre Marmorstatuer af Orpheus og Eurydice, der nu alle findes ved den saakaldte Hercules-Loge, for Enden af Kavallergangen. Dog var det egentlig først under Christian VI., der synes at have været Fortsættelse for Rosenborg Have, at denne nød en fortrinnsvis omhyggelig Behandling, og den naaede derfor ogsaa under hans Bestyrelse en Fuldenhed og Pragt i Anlæg og Udsmykkelse, som ingenstunde før eller senere, og som fuldkomment kunde maale sig med det Bedste af hvad den Tids luxuriøse Hovedkunst formaade at fremvise. Omstaaende Prospect vil kunne give Læseren en Idee om Smagen og Forbringerne i denne Retning.

Høie og solide Mure afløste desuden det gamle Planværk mod Sølgaden og Gøttersgaden, og Laurierhuset modtog en ny Facade mod Volden, Foranstaltninger ved hvis Sværtsættelse der utvivlsomt var opnaaet virkelige Forbedringer og Forskjønnelser, som uden at gøre Brud paa Traditionen, tværtimod bidroge til Bevarelsen af det Overleverede, hvad man desværre ikke kan sige om den tidligere omtalte Reddybelse af Hovedtrappen ved det midterste østre Taarn og Henlæggelsen af Hovebindgangen til tæt jønden for det nordre Taarn, hvilket ogsaa skete under denne Konge. Det er imidlertid muligt, at det var en praktisk Forandring, og det var under alle Omstændigheder den sidste ved selve Slottet (naar undtages den senere uheldige Modernisering af Binduerne) thi efter Christian VI's Død blev Rosenborg aldeles forladt af Hoffet og har ingenstunde senere været beboet.

Den nærmeste Virkning heraf var naturligvis, at Størstedelen af de nu overflødigke Udbygninger efterhaanden forfaldt, og at man af den Grund heldigvis blev nødt til at nedrive nogle, navnlig de mod Sølgaden, og at indrette de øvrige mod Volden til Brug for Gartneren. Det gamle Basterhus blev derimod staaende i hele sin yndelige Skikkelse, og staaer endnu den Dag i Dag, hoforforpagtet for Statens Regning.

Haven, dette nye saar pragtfulde og feterede Anlæg, forfaldt desværre ogsaa. Forjættelse af et elegant og luxuriøst Hof blev den ramt af samme sorgelige Skjæbne som alt hvad der gaaer af Mode: den tilfidsattes og forsmætted, indtil den under Struensees Regimente, 1770, for dog at stifte nogen Glæde og Nytte, blev indrettet til offentlig Have og aabnet for Publikum; ja den modtog endogsaa, endnu i Aaret 1773, en virkelig Forskjønnelse ved den af Harsdorff opbyggede Pavillon for Enden af Kavallergangen, den saakaldte Hercules-Loge, der kom til at staae paa den samme Plads, hvor den gamle Eremitage tidligere havde ligget.

Men hermed standser ogsaa ethvert Forbedringsforsøg. Hensynsløsheden afløser efterhaanden Egeghjælpigheden, og endelig i Aaret 1787 bryder Ubeslæggelsen i hele sin Bedestyggeslighed ind over dette storartede Minde fra Christian IV's Tid. De æstetiske og historiske Hensyn kastes fuldstændigt overbord, og Slottets Omgivelser, baade nære og fjerne, mishandles og beskares paa enhver Maade og i enhver Retning.

Der er ikke længer, som i tidligere Perioder, Tale om Foranstaltninger, der, hvor fordommelige de end forøvrigt kunde være, dog stode i en vis Forbindelse med Slottets datsidige Benyttelse, eller om Moderniseringer i Overensstemmelse med Tidens forandrede Smag; nei, Planen gik ud paa en total Forstyrrelse af Havens Grændser og Udseende, og den Staaensløshed, hvormed den blev iværksat, stod ikke tilbage for den ubegribelige Hensynsløshed, hvormed den var fattet.

Høle den østre og nordre Mur omkring Slottet blev nedrevet, Graven til disse Sider udjyslet, og Hængebroen borttaget. Det lojbare Laurierhus blev ryddet for at indrettes til Livgardecaserne, paa samme Tid som det tilstøende Domestikhus blev taget i Brug til Markteunderet.

Det pragtfulde Blomsterpartiet vesten for Slottet, det smukkeste Parti i hele Haven, og den eneste Plet, hvorfra Slottets Hovedfacade kunde præsentere sig for Beskueren, blev adskilt fra den øvrige Deel af Haven ved et Planværk, og overleveret Garden til Dvæles- og Paradeplads. Størstedelen af den øvrige Strækning mod Gøttersgade anvendtes til Opførelsen af et fuldstændigt arkitektonisk Ulyre, det saakaldte Dronningens Exercerhus, der endnu staaer paa sin Plads som et affældigt Vidne om Tidens Vanmagt. Noget længere hen, i Begyndelsen af dette Aarhundrede, bortskar man endelig et stort Stykke af Havens søndre Ende til den nuværende Grændse mod Kronprindsessegade, og opbyggede det hyggelige Sprøitehus, der ligger i Havens sydvestlige Hjørne mod Gøttersgade.

Endnu i Aaret 1831 blev den øvrige Strækning mellem dette og Exercerhuset udfyldt med Bygninger til Rosenborg Brøndanstalt, ja selv under Christian VIII. fortsatte man i denne Retning, og udviste et Stykke Jord til Gaardsplads for Markteunderet, lige umiddelbart op til Slottet. At Haven i denne lange uheldige Periode har modtaget sit smukke Hegn mod Kronprindsessegade, og under Lindegaards Ledelse er bleven omdannet fra et frantsk til et virkeligt smukt engelsk Anlæg, bliver naturligvis Forbedringer af forvindende Betydning ligeoverfor en saa lang Række af sorgelige Kjendsgjæringer, som de nye anførte.

Hvorledes man fra først af har kunnet fatte og gjenneføre en Plan, der gik ud paa saa colossale Mængder, og hvorledes man senere, og navnlig i en Tidssperiode, der ligger vor egen saa nær, har kunnet fortsætte med disse, ere Spørgsmaal, med Hensyn til hvis Enkeltheder vi naturligvis ikke her kunne inblade os paa nogen Besvarelse. Det vilde blive baade for vidtløftigt og uinteressant. Man behøver ogsaa blot at kaste et fløgtigt Blik tilbage paa Tidssaaen i Slutningen af forrige Aarhundrede, og i Forbindelse hermed at tage i Betragtning, at Regjeringen dengang og i 50 Aar derefter, næsten udelukkende gik op i militære Interesser og Anseelser, som desværre ogsaa gjorde sig gjeldende med Hensyn til Bestyrelsen af Rosenborg Slot, for alene fra disse ugunstige Forhold at kunne slutte sig til deres Indflydelse paa Gjennemførelsen af det hele Forstyrrelsesværk. Navnlig til lægge vi den sidste berørte Omstændighed en ganske overordentlig Vægt. Havde Slottet nemlig i denne lange Periode, ved Siden af sin militære Commandant, — en Post, der efter gammelt Skik opretholdtes af Hensyn til Regalernes Sikkerhed — haft en jagtlydig og kunstforstandig civil Bestyrelse, som i Forening med Havens Inspecteur kunde have dannet et naturligt og kraftigt Barriere mod uberettigede reformatoriske Overgreb, saa vilde sandsynligvis meget af hvad der er skeet, være bleven forhindret. Heldigvis er man nu, om end noget seent, kommet ind paa den rette Vej i denne Retning.

Man har endelig iværksat en Forholdsregel, der burde have været taget for længe siden, og allerede fra den Tid, da Slottet gik over fra at være kongelig Residents til at blive Opbevaringsstedet for historiske og kunstfættede; — man har ifjor, ved den sidste Commandants Død, overdraget det nærmeste og umiddelbare Tilhyn til en dygtig civil Bestyrelse, og vi knytte til denne Omstændighed og til vor nuværende Konges særdeles Interesse for vore Fortidsminde, et sikkert Haab om en bedre Fremtid for Rosenborg og dens Omgivelser, et Haab, der synes at skulle stadfæste sig ved de heldige Forandringer, der allerede i den korte Tid af et Aar ere foretagne ved disse, og som vidne om, at den rette Aand og Opfattelse endelig gjør sig gjeldende med Hensyn til et af vore bedste historiske Mindesmærker. Selve Slottet er saaledes i dette Tidrum bleven gjengivet sit oprindelige Udseende; det gamle forfaldne Kjøkkenhus er blevet nedrevet tilligemed de forskjellige vægrende Plankeværter og Mure, som i Tidens Løb vare opførte paa Kryds og Tvers. Moddinger og Kjøkkenhaver ere planerede, og hele Pladsen derefter omdannet til et smukt Anlæg med Plainer, Buskaber og Gange, saaledes at Slottet nu, som i sin tidligste Periode, ligger frit og tilgængeligt for Beskueren, et Resultat, hvortil der heller ikke er bidraget Lidet, ved den i den seneste Tid foretagne Vortskæring af Hoveddelen af Markteunderigaarden, en Foranstaltning, der iøvrigt nærmest er iværksat for Slottets Sikkerheds Skyld, da der nemlig paa denne Plads, i Slotsbygningens umiddelbare Nærhed, var opført adskillige Bræddesture til Opbevaring af Kul og Olie.

Man har desuden i sidste Efteraar, ved velvillig Assistance fra Havens Overbestyrelse, der har indlagt sig stor Fortjeneste af dens Forskjønnelse i de sidste Aar, foretaget Udbygninger, som i Forening med den iudstændige Vortskæring af Slottet ville bevirke, at Slottet fra flere og forskellige Sider viser sig i hele sin Skjønhed. I samme Siemend har man ifinde i Løbet af Sommeren at nedrive den søndre Mur og den høie Dør ved Broen til Haven, der hidtil have skjult Slottets Endefacade, og at foranledige bortryddelsen af nogle Træer nedenfor Volden, ved hvilken sidste Foranstaltning Udbygningen derfra ind over Haven og Slottet vil vinde betydeligt. Paa selve Slotsbygningen er igen bleven opstillet de foran omtalte 12 Buste af romerske Keisere og en Buste af Christian IV., der, som andet Skramleri, har henligget paa Loftet i de sidste 50 Aar, og det er desuden paatrækt, saasnart Møblerne dertil kunne tilvebringes, at iværksætte en Restitution af de moderniserede Binduer og Slottets overmalede Ydre.

Det er saaledes ikke saa eller ubetydelige Forbedringer, hvormed der er begyndt, og man maa være Slottets nuværende Inspecteur overordentlig megen Tak skyldig for den Iver og Udholdenhed, hvormed han har taget sig af dette Anliggende, og vidst at overvinde Vanskelighederne, som de forviklede Administrationsforhold med Hensyn til Rosenborg og dens Omgivelser frembyde. Slottets Samlinger have nemlig deres egen Bestyrelse, Slotsbygningen og Slottet høre under Jimantsministeriet og derigjennem under Rigsaar., Exercerpladsen under Krigsministeriet og samme Maade, og Haven endelig under Indenrigsministeriet og Rigsdagen — i det Smaa et staaende Exempel paa Følgerne af vort indviklede Forvaltnings- og Forfatningsvæsen, saa træffende, at man vanskeligt vil kunne finde et bedre — desværre for vore Fremtidssuffer; thi hvorvidt man under saadanne Omstændigheder og efter Udstedelsen af det kongelige Rescript af 20de December f. A., der har taget Initiativet til en fuldstændig Restitution af Rosenborgs Omgivelser, tør gjøre sig noget Haab om denne smukke Idees Gjennemførelse, vil jo nærmest komme til at beroe paa en, næsten usandskuelig, Smødekemmen fra og Samvirken mellem disse høit forskjellige Autoriteter.

Meget vil naturligvis ogsaa afhænge af den Interesse, hvormed de Vedkommende, der ifølge Rescriptet skulle gjøre Indstilling i denne Sag, ville behandle og gjenneførelse den, og idet vi derfor paa den ene Side maa opfordre til Kraft og Udholdenhed med Hensyn til Sagens Fremme, skulle vi paa